

ministarstvo znanosti obrazovanja i športa

Mr. sc. Dunja Blivajs Modrić

SUDBINA LOGORAŠA NA HRVATSKOME PODRUČJU KOJE JE
OKUPIRALA FAŠISTIČKA KRALJEVINA ITALIJA

Zagreb, 2009.

Korišteni video materijali su u vlasništvu Zaklade Shoah

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
lektura

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
multimedijska obrada

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
Uprava za međunarodnu suradnju i europske integracije
izdavač

dr. sc. Radovan Fuchs
Ministar
za izdavača

300 primjeraka
naklada

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 699892
ISBN 978-953-6569-59-5

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNE JEDNICE

SUDBINA LOGORAŠA NA HRVATSKOME PODRUČJU KOJE JE OKUPIRALA FAŠISTIČKA KRALJEVINA ITALIJA

Ciljevi:

Učenici

- Znaju opisati povijesni kontekst u kojem se dogodio holokaust te razumiju njegove dimenzije kao pokušaj sustavnog progona i istrebljenja jednog naroda.
- Shvaćaju do čega mogu dovesti predrasude, rasizam, antisemitizam i stereotipi u društvu, te promišljaju o odgovornosti pojedinca, društva i institucija.
- Na primjeru sudbine Alfreda Pala, temeljem video svjedočenja, učenici će moći razumjeti uzroke i posljedice totalitarnih režima, koje se prelamaju nad sudbinama pojedinaca.

Ishodi(učenička postignuća):

Učenici bi trebali:

- Znati u glavnim crtama objasniti temeljna obilježja politike koja se provodila u NDH i razumjeti političke okolnosti u kojima je nastala. Svojim riječima definirati pojmove: antisemitizam, logor, Holokaust, genocid. Znati na povijesnom zemljovidu odrediti teritorij koji je obuhvaćala NDH. Znati usporediti sličnosti i razlike totalitarnih režima. Razumjeti povijesne okolnosti koje su dovele do razbijanja demokratskih vrijednosti u društvu. Znati opisati položaj logoraša, pod okupacijom fašističke Kraljevine Italije, te razumjeti složenost povijesnih čimbenika koji su doveli do golemih stradanja.
- Radeći na slikovnim, pisanim i audio-vizualnim materijalima, svjedočenju Alfreda Pala razvijati analitičke i interpretativne vještine, te vještine kritičkog mišljenja.

- Shvatiti do kakvih posljedica mogu dovesti predrasude poput rasizma, antisemitizma i negativnih stereotipa u društvu, te zauzeti kritički stav. Razviti svijest o vrijednostima postojanja različitosti u pluralističkom društvu, što uključuje toleranciju, poštovanje i pravo na različitost.

Metodički postupci:

Oblici rada:

- Frontalni , rad u skupinama

Metode i postupci:

- metoda usmenog izlaganja, čitanja
- metoda razgovora; rada na tekstu,
- metoda demonstracije
- metoda rada sa slikovnim i pisanim povijesnim izvorima; audio-vizualnim (video svjedočenje A. Pala).

Nastavna sredstva i pomagala (mediji):

- povijesni zemljovid (Podjela Kraljevine Jugoslavije i stvaranje kvislinške NDH)
- povijesni zemljovid sabirnih i koncentracijskih logora u NDH i na području pod kontrolom fašističke Kraljevine Italije
- audio-vizualni povijesni izvori (video svjedočenje), DVD

slikovni i pisani povijesni izvori; povijesne fotografije

Ključne riječi i pojmovi:

- holokaust, genocid, antisemitizam, totalitarizam.

Korelacija:

- vjeronauk, etika, zemljopis

Napomena: Ova nastavna jedinica podrazumijeva da su učenici savladali ključne kompetencije o nastanku Nezavisne Države Hrvatske. Nastavnik može iz ponuđenih materijala i metodičkih postupaka odabrati ono što mu najviše odgovara u didaktičkom oblikovanju nastavne jedinice. Prilozi se koriste prema redosljediu razrade nastavne jedinice. Preporučuje se održati nastavnu jedinicu u blok-satu.

Organizacija nastavnoga sata – artikulacija nastavne jedinice

I. Uvodni dio (5-10 min.)

Ukratko ponoviti obrađeno gradivo, vezano uz temu.

Prikazom prozirnice s fotografijama iz lista «Der Stuermer» (**Prilog br. 1**; Fotografija upućuje na nehumane postupke u nacističkoj Njemačkoj prema Židovima, što može poslužiti kao uvod u novu nastavnu jedinicu)

Učenike bi trebalo motivirati i potaknuti na razmišljanje i diskusiju o pojmovima: nasilje, diskriminacija, rasni zakoni, holokaust, progoni, koncentracijski logori;

Nastavnik treba precizno pojasniti pojmove: Holokaust; Genocid; Shoah, logori (vrste i namjena)

Najavom cilja o sličnim postupcima koji su se provodili u kvislinškoj NDH, pokazati će se na primjeru osobnih iskustava ljudi, primjerice, svjedočenja Alfreda Pala.

II. Obrada novoga gradiva (30. min)

Pojašnjenje:

Analizom povijesnog zemljovida (**Prilog br. 2**) i povijesnih dokumenata (**Prilog br. 3, 4**) (radom u skupinama), učenici bi trebali uočiti razloge zbog kojih je Alfred Pal napustio kvislinšku NDH, nastojeći se spasiti, kao i mali dio Židova na starim i novim talijanskim posjedima na hrvatskoj obali. Tražeći spas, dio Židova je već u međuraću iz velikonjemačkog Reicha prebjegao i na one dijelove hrvatske jadranske obale koje je

Rim osvojio 1918., a njemu su pripali 1920. i 1924. godine međunarodnim ugovorima između Kraljevine Italije i Kraljevine SHS.

Predlaže se rad u skupinama, odlomak 2., 3.,

1. Analizom povijesnoga zemljovida «Podjela Jugoslavije i stvaranje kvislinške NDH» (**Prilog br. 2**) ponoviti obrađeno gradivo o slomu Kraljevine Jugoslavije i nastanku kvislinške Nezavisne Države Hrvatske, s granicama talijanskog i njemačkoga interesnoga područja. Svakako treba naglasiti kako su nacizam i fašizam utjecali na države koje su okupirali, kvislinšku NDH na dijelu Hrvatske, Bosne i Hercegovine, te nedićevce u Srbiji koji su gotovo istrijebili sve Židove.

2. Analiza povijesnog izvora: radni list «Pravna diskriminacija Židova» (**Prilog br. 3**), učenici bi trebali uočiti sličnosti totalitarnih režima i posljedica koje su rezultirale golemim stradanjima.

Kratka rasprava potaknuta pitanjima:

- Usporedite sličnosti političkih prilika u kvislinškoj NDH i u nacističkoj Njemačkoj 1941. godine?
- Kako su se provodili rasni zakoni?
- Zašto je A. Pal morao napustiti kvislinšku NDH?

Kratka rasprava, usmjerena na razmišljanja i na zaključke, da su Židovi imali normalan život prije holokausta i da su svojim bogatim kulturnim naslijeđem pridonijeli već postojećoj hrvatskoj baštini. Treba naglasiti povijesni kontekst, da bi se jasno postavile razlike između naroda, društva, politike, onodobne i današnje.

3. Analizom povijesnih izvora: Radni list «Iseljavanja iz kuća, uhićenja i strijeljanja» (**Prilog br. 4**)

učenici će sami zaključiti o karakteru zakonske regulative i njezinu provođenju nad Židovima.

Pitanja za diskusiju:

- Kako su Židovi svrstavani u građane drugog reda?
- Zamislite, kako biste se vi osjećali u toj poziciji?
- Kako se pravna regulativa (zakonodavstvo) odnosila prema Židove?
- Kakvu sudbinu je A. Pal izbjegao odlaskom na područje pod talijanskom okupacijom?
-

Izlaganje nastavnika i analiza povijesnog zemljovida:

4. Nakon rasprave učenicima će se prikazati prozirnica: *Karta sabirnih i koncentracijskih logora u NDH i na području pod kontrolom fašističke Kraljevine Italije. (Prilog br. 5)* Valja naglasiti da je uspostavljanjem logorskog sustava Gospić-Velebit-otok Pag započeo holokaust u kvislinškoj NDH. Do 1938. godine nije bilo službenog progona Židova u Kraljevini Italiji, za razliku od većinskoga hrvatskoga i slovenskoga puka koji je protjeran iz svoga zavičaja u Kr. SHS. Znatna dio njih i talijanskih antifašista interniran je u koncentracijske internacijske logore u Italiji u kojima su mnogi logoraši smrtno stradali. Ti su logori postali uzor za podizanje posebnih ili zajedničkih logora za Hrvate, Slovence i Židove na dodatno osvojenom području 1941. godine pa tako i logor Kampor na Rabu.

5. Učenicima dati sažeti opis kako je i zašto A. Pal došao na područje pod okupacijom fašističke Kraljevine Italije te im prikazati povijesne prilike u kojima se zatekao.

Dok su ljudi umirali u mnogim logorima koje su stvorili nacisti i njihovi pomagači, bilo je koncentracijskih logora i u fašističkoj Kraljevini Italiji, pa tako i na onome području Hrvatske koji je ona držala od 1918., primjerice u Lovranu, i koje je okupirala 1941., primjerice u Kraljevici i u Kamporu na otoku Rabu. Bili su to logori raznih ciljeva i namjene, npr. radni, tranzitni i drugih vrsta, ali u nekima su logoraši umirali zbog nasilja, gladi i bolesti.

O prilikama u talijanskoj fašističkoj okupacijskoj zoni, logorima Kraljevici i Kamporu na otoku Rabu u vrijeme kapitulacije Kraljevine Italije.(izlaganje nastavnika)

U vrijeme organizacije druge velike deportacije Židova iz NDH u Auschwitz, talijanske fašističke vlasti su odlučile da se svi Židovi iz kraljevičkog, dubrovačkog, hvarskog i bračkog logora prebace u logor Kampor na otoku Rabu. Premda postoji nekoliko tumačenja o razlozima osnutka logora na Rabu, bitno je istaknuti da je sudbina logoraša na Rabu bila drukčija u odnosu na one koji su završili u nacističkim logorima. Logor se nalazio na jugoistočnom dijelu otoka, između mjesta Kampor i zaljeva Sv. Eufemije, šest kilometara od grada Raba. Kada je 8. rujna 1943. godine kapitulirala Kraljevina Italija, zatočnici rapskog logora oslobođeni su uz pomoć mještana iz Supetarske Drage i s 243 dobrovoljca iz samoga logora formirali Židovski bataljun koji se ubrzo pridružio Rapskoj brigadi NOV i PO Hrvatske, da bi se najveći dio njih rasporedio u druge jedinice. To je bila jedna od najvećih i najuspješnijih akcija spašavanja židovskih logoraša tijekom cijelog Drugoga svjetskog rata. Znatian dio ostalih Židova je spašen, posebno onaj koji su pripadnici NOP-a prebacili na Vis, dok su oni koji su ostali na kopnu stradali od nacista ili u Auschwitzu. Na samome Rabu preživjelo ih je samo pet, i to zahvaljujući tamošnjim redovnicama Katoličke crkve.

Fotografija logora na Rabu (Prilog broj 6), opis fotografije

6. Svjedočenje Alfreda Pala, danas poznatog slikara koji živi u Zagrebu. **(Prilog broj 7)** i video-svjedočenje A. Pala u trajanju od oko 6-9 minuta. (Prilog broj 8, skraćeni transkript izvotka iz svjedočenja).

Diskusija na osnovi video-svjedočenja uz sljedeća pitanja:

- Koja je bila sudbina većine hrvatskih Židova?
- Usporedite životne uvjete u logoru u Kraljevici s onima u Rabu i tko je zapovijedao logorom?

- Kako objašnjavate izjavu generala Roatte da je logor na Rabu «podmornica s kojom će internirani Židovi zaroniti pod more dok traje rat i tek poslije rata opet izroniti na površinu i tako spasiti glave»?
- Zbog čega su se pojedini zapovjednici talijanske vojske, jedne od stupova Osovine, tako ponašali?
- Koji su bili razlozi talijanske odluke o koncentraciji svih izbjeglih Židova iz Zone B na Rab?
- Koje je tumačenje za vas prihvatljivije?
- Kakvi su bili uvjeti života u logoru?
- Je li uprava logora u Kamporu slijedila kapitulaciju Kraljevine Italije?
- Što se dogodilo s logorom nakon kapitulacije Italije?

III. Zaključni dio sata (5 min)

Temeljem navedenog svjedočenja učenici sami donose zaključke o posljedicama predrasuda koje su dovele do strašnih posljedica. (Prilog br. 9, Stereotipi danas)

Pitanja za raspravu:

- Jeste li se susreli s oblicima predrasuda ili diskriminacija u svojem okruženju?
- Koje primjere drugih oblika mržnje i netolerancije susrećemo u današnjem svijetu?
- U koju biste kategoriju postupaka svrstali logor na Rabu?
- Kakvo bi životno okruženje trebalo razvijati da se holokaust više nikada ne dogodi?
- Svojim riječima pokušajte definirati pojam tolerancije!

Literatura i prilozi:

Vizualni materijal na CD-u iz Zaklade Shoah foundation: Svjedočenje Alfreda Pala
Kovačić, Ivo: *Kampor 1942. - 1943. Hrvati, Slovenci i Židovi u koncentracijskom logoru Kampor na o. Rabu*, Rijeka, 1998.

Goldstein, Ivo: *Holokaust u Zagrebu*

ICHEIC - program za izobrazbu o holokaustu u Europi

Stradling Robert: *Nastava europske povijesti 20. stoljeća*

Jezernik, Božidar: Struggle for Survival

Prilozi:

8 prozirnica (ilustrativni i tekstualni prilozi)

2 radna lista (pisani povijesni izvori)

mr. sc. Dunja Modrić Blivajs